

Τα Μυστικά της Βαλίτσας ... Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας

Νίκη Κάντζου

Εκπαιδευτικός Π.Ε. 60, Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Παιδαγωγικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης, Συγγραφέας, Συνεργάτης του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης
nkantzou@yahoo.gr

Τριανταφυλλιά Νικολούδη

Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αιγαίου, Συγγραφέας, Δασκάλα Δράματος στην Εκπαίδευση, τέως Σχολική Σύμβουλος 7^{ης} Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής
filniko@yahoo.gr

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιάσουμε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, που αφορά στην ευαισθητοποίηση των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας σε θέματα προσφύγων, ώστε να αναπτυχθεί πνεύμα κατανόησης, αποδοχής, συμπαράστασης και αλληλεγγύης απέναντι στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν εκατομμύρια συνάνθρωποί μας. Χρησιμοποιώντας διδακτικές τεχνικές, όπως οπτική παρατήρηση, οπτικοακουστική έκφραση, μάθηση μέσω των αντικειμένων και βίωμα, τα παιδιά προσπαθούν να αποκτήσουν ενσυναίσθηση και να κατανοήσουν το δικαίωμα του καθενός να ζει όπου επιθυμεί.

Λέξεις-κλειδιά: πρόσφυγες, πόλεμος, ξεριζωμός, ταξίδι, πατρίδα.

1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, πρόσφυγας είναι «ένα άτομο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του, έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας ή την επιστροφή σ' αυτήν» (UNCR, 2008). Στα τέλη του 2015, ο αριθμός των ανθρώπων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους ξεπέρασε κάθε προηγούμενο, φτάνοντας τα 65 εκατομμύρια – ανάμεσα τους τα μισά ήταν παιδιά (UNCR, 2015).

Οι παραπάνω αριθμοί δείχνουν πόσο σημαντικό είναι να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη γύρω από το προσφυγικό ζήτημα, με στόχο τη δημιουργία κλίματος ανοχής και σεβασμού των δικαιωμάτων των προσφύγων (UNCR, 2008). Ειδικότερα, τα παιδιά μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, όπως παιχνίδια, κατάλληλα επιλεγμένα παιδικά βιβλία διαπολιτισμικού περιεχομένου, μπορούν να εξερευνήσουν τις ιδέες της ανοχής, της δικαιοσύνης, της ειρηνικής συμβίωσης και της αμοιβαίας κατανόησης.

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα υλοποιείται στο Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης και η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι η εφαρμογή μίας σειράς δραστηριοτήτων, οι οποίες στηρίζονται στις θεωρίες της ανακαλυπτικής μάθησης και του εποικοδομητισμού καθώς και της διαθεματικότητας, όπως αυτή αναφέρεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού Σχολείου (ΔΕΠΠΣ, 2003).

2. Επιδιώξεις εκπαιδευτικού προγράμματος

Τα παιδιά ενθαρρύνονται:

- να μπουν στη θέση των προσφύγων που φεύγουν αναγκαστικά από το σπίτι τους και την πατρίδα τους και πρέπει να επιλέξουν λιγοστά αντικείμενα για να πάρουν μαζί τους (ενσυναίσθηση).
- να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν και ταξίδια που είναι διαφορετικά, δεν είναι ευχάριστα, αλλά αναγκαστικά.

3. Ομάδα – Στόχος

Παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

4. Υλοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος

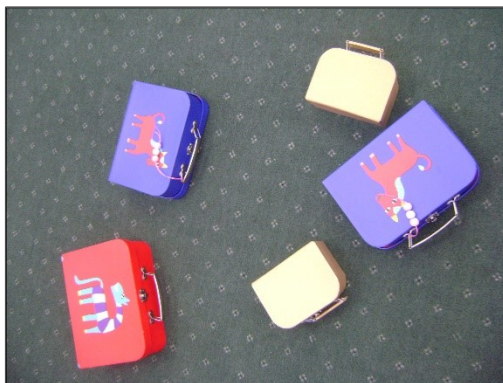
- **Έναρξη εκπαιδευτικού προγράμματος - Δραστηριότητα «Ψάχνοντας τη βαλίτσα»:** Πληροφορούμε τα παιδιά ότι μέσα στο μουσείο υπάρχει μία καφετιά βαλίτσα και για να τη βρουν θα πρέπει να παίξουν ένα μικρό παιχνίδι θησαυρού, ακολουθώντας μια σειρά από οδηγίες. Μόλις εντοπιστεί η βαλίτσα, συζητούν και κάνουν υποθέσεις για το τι μπορεί να περιέχει στο εσωτερικό της και σε ποιον μπορεί να ανήκει. Στη συνέχεια, ανοίγουμε τη βαλίτσα και παρατηρούμε το περιεχόμενό της. Αν υπάρχει δυνατότητα, τα αντικείμενα πηγαίνουν από χέρι σε χέρι, ώστε να τα δουν όλα τα παιδιά. Από το περιεχόμενο της βαλίτσας γίνεται προσπάθεια να βρεθεί το φύλο του ιδιοκτήτη της βαλίτσας και το όνομά του.
- **Δραστηριότητα «Ανάγνωση αποσπάσματος ‘Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας’»:** Λέμε στα παιδιά ότι για να βρούμε σε ποιον ανήκει η βαλίτσα θα τους διαβάσουμε ένα απόσπασμα από την ιστορία του βιβλίου «Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας». Μετά την ανάγνωση του αποσπάσματος βρίσκουν το όνομα της κατόχου της βαλίτσας και, παράλληλα, συζητάμε ποιος είναι πρόσφυγας και σε τι διαφέρει ο μετανάστης.

- **Δραστηριότητα «Τι κρύβεται στη βαλίτσα»:** Απλώνουμε στο πάτωμα πέντε μικρές βαλίτσες και τα παιδιά τις ανοίγουν με σειρά. Καθεμία κρύβει ένα αντικείμενο. Με

αφορμή το απόσπασμα του βιβλίου «Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας», που τους έχουμε διαβάσει, αναζητούν ποιο από τα αντικείμενα που βλέπουν ανήκουν στη βαλίτσα της Νουρ.

- **Δραστηριότητα «Βρίσκω τον πρόσφυγα»:** Χωρίζουμε τα παιδιά σε μικρές ομάδες και τους δίνουμε ένα αντίγραφο της αφίσας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (<http://capsa.org.au/wp-content/uploads/UNHCR-Spot-the-Difference.pdf>) και τους προτείνουμε να παρατηρήσουν καλά τα ανθρωπάκια Lego, που απεικονίζονται σ' αυτήν. Επισημαίνουμε ότι τα περισσότερα από τα ανθρωπάκια κρατούν κάτι. Υπάρχει, όμως, ένα που δεν κρατάει τίποτα. Είναι πρόσφυγας. Ποιο είναι αυτό; Τι χρειάζεται για να αισθανθεί καλύτερα; Ίσως ένα καινούριο σπιτί, ένα χαμόγελο, λίγη αγάπη;
- **Δραστηριότητα «Η Ivine και το μαξιλάρι ... συναντούν τη Nur και τη βαλίτσα της»:** Παρακολουθούμε μαζί με τα παιδιά το βιντεάκι «Η Ivine και το μαξιλάρι» της Unicef (https://www.youtube.com/watch?v=3scOr_d9Dwo), που παρουσιάζει την αληθινή ιστορία της 14χρονης Ivine και του μαξιλαριού της, του Pillow. Μετά από μια επικίνδυνη απόδραση από τη Συρία, η Ivine εγκαταστάθηκε σ' έναν καταυλισμό προσφύγων στη Γερμανία, όπου αντιμετώπισε νέες προκλήσεις. Τα παιδιά συζητούν για το πώς αισθάνεται η Ivine και πώς αισθανόμαστε εμείς γι' αυτούς.
- **Δραστηριότητα «Ζωγραφίστε παρακαλώ!»:** Τοποθετούμε στο πάτωμα σε διάφορα σημεία της αίθουσας λευκά χαρτιά. Μοιράζουμε σε κάθε παιδί ένα μαρκαδόρο και τους ζητάμε να σκορπιστούν ελεύθερα στον χώρο. Με το ξεκίνημα μουσικής περπατούν ανάμεσα στα χαρτιά. Κάθε φορά που σταματάει η μουσική, πηγαίνουν μπροστά σε ένα κομμάτι χαρτί και εκτελούν τις εντολές που τους δίνουμε:
 - Ⓢ Ζωγραφίστε τη Nur.
 - Ⓢ Ζωγραφίστε τη βαλίτσα της Nur.
 - Ⓢ Ζωγραφίστε μία βάρκα και ένα δελφίνι.
 - Ⓢ Ζωγραφίστε την κούκλα της Nur.
 - Ⓢ Ζωγραφίστε τη Nur μαζί με την οικογένειά της.
 - Ⓢ Ζωγραφίστε το σύμβολο της ειρήνης.
- **Δραστηριότητα «Σε μια λωρίδα από χαρτί»:** Πάνω σε μερικές λωρίδες χαρτιού ζωγραφίζουμε τη βαλίτσα της Nur. Σε κάποιες άλλες λωρίδες σχεδιάζουμε καρδιές. Τοποθετούμε τις λωρίδες σε μια πάνινη τσάντα. Κάθε φορά που βγάζουμε από την τσάντα μια λωρίδα με τη βαλίτσα της Nur, τα παιδιά μιμούνται τη Nur να ετοιμάζει τη βαλίτσα της ή να περπατά κρατώντας τη, ενώ, όταν βγάζουμε μια λωρίδα με καρδιά, αγκαλιάζονται όλα μαζί ή κάνουν με τα χέρια το ακόλουθο σχήμα:

- **Δραστηριότητα «Κινητική αναπαράσταση σκηνής της ιστορίας»:** Παρουσιάζουμε στα παιδιά μία σελίδα του βιβλίου και, καθώς εμείς διαβάζουμε το κείμενο, τα παιδιά το αναπαριστούν κινητικά.

- **Δραστηριότητα «Το αγαπημένο μου αντικείμενο ... τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας»:** Τα παιδιά ζωγραφίζουν σε μικρά χαρτιά το αγαπημένο τους αντικείμενο που θα έπαιρναν, εάν έπρεπε να φύγουν ξαφνικά από τον τόπο τους, και το προσθέτουν με την τεχνική του κολάζ πάνω σε μια μεγάλη χάρτινη βαλίτσα. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να γράψουν πάνω σε post it το αγαπημένο τους αντικείμενο και να το κολλήσουν πάνω σε χάρτινη επίπεδη ή τρισδιάστατη βαλίτσα.

- **Δραστηριότητα «Κοίτα πολύ προσεκτικά»:** Παρατηρούμε μαζί με τα παιδιά έργα τέχνης που αφορούν τους πρόσφυγες, χρησιμοποιώντας την προσέγγιση του Έντεχνου Συλλογισμού (Artful Thinking, Project Zero, Harvard) (<http://pzartfulthinking.org/>). Ειδικότερα, χρησιμοποιούμε τη ρουτίνα σκέψης “Looking two times two” (Κοίτα πολύ προσεκτικά), στην οποία τα παιδιά παρατηρούν το έργο τέχνης για 30 δευτερόλεπτα, λένε τι βλέπουν (πρώτη θέαση) και καταγράφουμε τις παρατηρήσεις τους. Στη συνέχεια, παροτρύνουμε τα παιδιά σε μια δεύτερη θέαση του έργου τέχνης για 30 δευτερόλεπτα, ώστε να δουν περισσότερες λεπτομέρειες. Σε κάθε θέαση, τα παιδιά πρέπει να πουν 10 λέξεις ή φράσεις που σχετίζονται με το έργο τέχνης (http://pzartfulthinking.org/?page_id=2).

Ενδεικτικά έργα τέχνης που αφορούν τους πρόσφυγες είναι:

- Ν. Σαντοριναίος, Πρόσφυγες στη Θεσσαλονίκη (http://www.greeklanguage.gr/digitalResources/files/image/literature/urban/Prosfyges_Thessaloniki_Image_087.jpg)
- Ι. Βιτωρόπουλος, Πρόσφυγες σε εκκλησία (<https://gr.pinterest.com/pin/561331541028055153/>)
- Nizar Ali Badr, Πρόσφυγες (<http://vsemart.com/nizar-ali-badr-pebble-stories/>)
- Ι. Sabbah, Πρόσφυγες (<http://nowinexile.tumblr.com/post/100328113949/palestinian-artist-sabbah-iyad-attempts-to-capture>)
- Κ. Miroshnik, Πρόσφυγας (<https://iamachild.wordpress.com/category/miroshnik-konstantin/>)
- **Δραστηριότητα «Ένα σπίτι για ένα ανθρωπάκι Lego»:** Υπενθυμίζουμε στα παιδιά το ανθρωπάκι Lego που ήταν πρόσφυγας. Στη συνέχεια, τους μοιράζουμε εκτυπωμένες φιγούρες Lego πρόσφυγες και τους ζητάμε να τις κόψουν και να τις κολλήσουν πάνω σε ένα σπίτι από canson χαρτόνι που θα φτιάξουν.

- **Δραστηριότητα «Οι βαλίτσες των προσφύγων»:** Παρατηρούμε μαζί με τα παιδιά τις βαλίτσες που απεικονίζονται στο βιβλίο «Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας» και τα πληροφορούμε ότι η εικονογράφηση έχει γίνει από παιδιά νηπιαγωγείων. Τους προτείνουμε να ζωγραφίσουν τις δικές τους βαλίτσες που θα έπαιρναν μαζί τους, εάν έπρεπε να φύγουν ξαφνικά από τον τόπο τους, ή να φτιάξουν βαλίτσες με χρωματιστά χαρτιά, χρησιμοποιώντας την τεχνική του κολάζ.

- **Δραστηριότητα «Χάρτινα καράβια με μηνύματα»**
Με τη γνωστή μέθοδο της χαρτοδιπλωτικής, φτιάχνουμε όλοι μας καραβάκια από πολύχρωμα χαρτιά. Πάνω τους γράφουμε το όνομά μας και ένα μήνυμα που θα θέλαμε να στείλουμε με αφορμή τη συγκεκριμένη επιμορφωτική συνάντηση.
- **Δραστηριότητα « Από χέρι σε χέρι »**
Στεκόμαστε σε κύκλο, κρατώντας τα χάρτινα καραβάκια στα χέρια μας. Με τη συνοδεία μουσικής, τα καραβάκια μας, ακολουθώντας τη φορά του κύκλου, πηγαίνουν από χέρι σε χέρι. Όταν η μουσική σταματήσει, κρατάμε στο χέρι μας το καραβάκι που μας έτυχε. Το κάθε μέλος ανακοινώνει στους υπόλοιπους το όνομα του δημιουργού του καραβιού που έχει στα χέρια του και το μήνυμα που είναι πάνω του γραμμένο. Το καράβι που του τυχαίνει το κρατά για ενθύμιο.

5. Συμπεράσματα

Το σημερινό σχολείο και τα μουσεία πρέπει να προετοιμάζουν τα παιδιά να ζήσουν σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία, παρέχοντάς τους μια εκπαίδευση που αυξάνει τη διαπολιτισμική κατανόηση, αναπτύσσει τον αμοιβαίο σεβασμό και προωθεί θετικές εικόνες για τα παιδιά με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Η διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση των γηγενών

μαθητών, των εκπαιδευτικών, των γονέων και της ευρύτερης κοινωνίας σε θέματα ξενοφοβίας, ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού που αφορά τους πρόσφυγες, μέσα από κατάλληλες εκπαιδευτικές δράσεις, όπως αυτή που παρουσιάστηκε παραπάνω, τους βοηθά να κατανοήσουν ότι τα μεγαλύτερα θύματα των διαφόρων πολεμικών, πολιτικών, πολιτισμικών, φυλετικών και θρησκευτικών διενέξεων, που συμβαίνουν σε διάφορες χώρες του κόσμου, είναι οι πρόσφυγες. Η παροχή βοήθειας, φιλοξενίας και εκπαίδευσης σε αυτούς τους ανθρώπους που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους για να παραμείνουν ζωντανοί είναι μια πραγματική πρόκληση για όλες τις κοινωνίες.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- UNHCR. (2008). *Προστατεύοντας τους πρόσφυγες. Ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες*. Αθήνα: Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.
- Ευαγγέλου, Ο., & Κάντζου, Ν. (2005). *Πολυπολιτισμικότητα και εκπαιδευτικός ρατσισμός. Σχέδια εργασίας για το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: Δίπτυχο.
- Κάντζου, Ν., & Νικολούδη, Φ. (2016). *Τι θα πάρω μαζί μου φεύγοντας*. Αθήνα: ΕΚΕΔΙΣΥ-Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης.

